FUNDACJA FEMINOTEKA

Poznaj prawo dotyczące przestępstwa zgwałcenia

feminoteka

INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE

Copyright © FUNDACJA FEMINOTEKA

Autorki
Agata Bzdyń
Agnieszka Czapczyńska
Katarzyna Nowakowska
Joanna Piotrowska

Redakcja techniczna
Anna Prus

Korekta autorska
Izabella Konieczna-Śnieżawska

Projekt graficzny
Malwina Majer

Wydawca
FUNDACJA FEMINOTEKA
Ul. Guderskiego 3/96
03-982 Warszawa
www.feminoteka.pl

FUNDACJA FEMINOTEKA

Poznaj prawo dotyczące przestępstwa zgwałcenia

feminoteka

Spis treści

Wstęp 5
Pojęcie zgwałcenia w kodeksie karnym 6
Ściganie z urzędu sprawcy przestępstwa zgwałcenia 8
Dowody 12
Przesłuchanie osoby pokrzywdzonej 16
Zakończenie postępowania przygotowawczego 18
Postępowanie sądowe 23
Postępowanie odwoławcze 26
Odszkodowanie i zadośćuczynienie za zgwałcenie 27

Poniżej znajdziecie bardzo szczegółowo przedstawiony proces dochodzenia sprawiedliwości w sprawie o gwałt czy inną formę przemocy seksualnej. Wiemy, że dla wielu osób kwestie prawne są trudne do przyswojenia. Jednak Agata Bzdyń, radczyni prawna, pracująca w Feminotece i wspierająca m.in. kobiety po gwałcie, robi to w taki sposób, że nikt nie powinien mieć problemu z ich zrozumieniem. Opisujemy ten proces szczegółowo, ponieważ wiele osób (także pomagaczy) po prostu go nie zna. Wiedza na ten temat może też pomóc osobie po doświadczeniu przemocy seksualnej podjąć świadomą i najlepszą dla siebie decyzję, czy zgłosić gwałt, czy nie. Z kolei osobom pomagającym pokrzywdzonym przemocą seksualną wyjaśnić, jak w przypadku uruchomienia całej procedury będzie ona przebiegała krok po kroku.

Pojęcie zgwałcenia w kodeksie karnym

W przepisach prawa używane jest sformułowanie „przestępstwo zgwałcenia", natomiast potocznie te same czynności nazywane są „gwałtem". Jego definicję znajdziemy w treści art. 197 Kodeksu karnego.

Zgwałceniem jest:

- doprowadzenie innej osoby przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub w inny sposób mimo braku zgody do obcowania płciowego (art. 197 § 1 k.k.),
- doprowadzenie innej osoby przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub w inny sposób mimo braku zgody do poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej (art. 197 § 2 k.k.).

Ustawodawca wymienia także tzw. typy kwalifikowane zgwałcenia, czyli sytuacje, gdy z uwagi na szczególne okoliczności sprawy odpowiedzialność sprawcy będzie zaostrzona:

- zgwałcenie zbiorowe, zgwałcenie małoletniego poniżej lat 15, zgwałcenie kazirodcze (art. 197 § 3 k.k.)
- zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem (art. 197 § 4 k.k.).

Wiele osób pojęcie „obcowania płciowego” zawęża tylko i wyłącznie do odbycia stosunku, w trakcie którego dochodzi do penetracji lub jej usiłowania.
To prowadzi do sytuacji, w której osoby pokrzywdzone niepewne tego, czy doszło do zgwałcenia, wstrzymują się od złożenia zawiadomienia o popełnionym przestępstwie.

W rzeczywistości „każde umyślne działanie sprawcy, mające na celu zaspokojenie jego potrzeb seksualnych, podjęte wbrew woli pokrzywdzonej, a polegające na jakichkolwiek czynnościach, począwszy od bezpośredniego dotykania intymnych części ciała pokrzywdzonej (a więc nie tylko narządów płciowych, ale także np. piersi kobiet), a skończywszy na aktach penetracyjnych (stosunki seksualne z użyciem ust, odbytu) - jest gwałtem w rozumieniu art. 197 k.k.”

Ściganie z urzędu sprawcy przestępstwa zgwałcenia

1. W aktualnie obowiązującym stanie prawnym przestępstwo zgwałcenia jest przestępstwem ściganym z urzędu.

Oznacza to, że:

- każda osoba, która dowie się, że do zgwałcenia doszło, ma obowiązek poinformować o tym organy ścigania – policję lub prokuraturę,
- każdy kto dowiedział się o zgwałceniu osoby nieletniej, zobowiązany jest powiadomić o tym sąd opiekuńczy.

2. Organy ścigania, po otrzymaniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa zgwałcenia, automatycznie, z własnej „inicjatywy" powinny podjąć niezbędne działania, by ścigać jego sprawcę. Nie ma znaczenia kto takie zawiadomienie złożył. Jest to też niezależnie od woli osoby pokrzywdzonej.

Zawiadomienie o przestępstwie może zatem złożyć:

- sama osoba pokrzywdzona,
- członek jej rodziny,
- znajomy/a,
- inna, nawet obca osoba lub organizacja, która ma informację, że doszło do zgwałcenia.

Zawiadomienie dzięki temu nie musi zawierać wniosku o ściganie tego przestępstwa.

To, czy pokrzywdzona zgwałceniem żąda jego ścigania, czy też nie, nie ma znaczenia dla podjęcia i prowadzenia postępowania w sprawie. Po złożeniu zawiadomienia wszelkie konieczne czynności postępowania karnego zostaną podjęte, nawet gdy pokrzywdzona nie wyraziła na to zgody. W konsekwencji również oświadczenie złożone przez osobę pokrzywdzoną w toku postępowania karnego, że nie chce, aby postępowanie to było kontynuowane, nie będzie wiążące dla prokuratora, policji i sądu.

Cofnięcie zgody (wniosku) na ściganie sprawcy nie powoduje umorzenia postępowania karnego w sprawie o zgwałcenie.

Złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa – organ właściwy do przyjęcia zawiadomienia, forma zawiadomienia

Zawiadomienie o przestępstwie zgwałcenia składa się do wiadomości organom ścigania – funkcjonariuszom policji lub pracownikom prokuratury. Nie jest ważna forma takiego zawiadomienia. **Może zostać złożone ustnie, telefonicznie bądź pisemnie.**

Warto pamiętać, że **organ ścigania ma obowiązek przyjęcia takiego zawiadomienia**, nawet wtedy, gdy nie jest jednostką właściwą do prowadzenia sprawy, np. zawiadomienie nie jest składane na komendzie właściwej do prowadzenia postępowania w sprawie.

Protokół z przyjęcia ustnego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa

Jeśli zdecydujemy się osobiście pójść na policję i ustnie złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, policja sporządzi pisemny protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie. W protokole zawiera się datę złożenia zawiadomienia, datę popełnienia przestępstwa, dane osoby pokrzywdzonej, opis okoliczności faktycznych przestępstwa, opis sprawcy z uwzględnieniem jego danych osobowych, jeżeli był znany osobie składającej zawiadomienie. W przypadku, gdy to osoba pokrzywdzona składa zawiadomienie – może się ograniczyć jedynie do wskazania

najważniejszych faktów i dowodów. **Wynika to z zasady przesłuchiwania osoby pokrzywdzonej tym przestępstwem tylko raz, przed sądem i w obecności biegłego psychologa w tzw. niebieskim pokoju.**

Ograniczenie to nie ma zastosowania do innych osób lub podmiotów, które składają zawiadomienie. Przed podpisaniem protokołu należy uważnie zapoznać się z jego treścią. Jeśli sporządzony przez funkcjonariusza różni się od naszego opisu zdarzenia, mamy prawo żądać naniesienia poprawek do treści protokołu przed jego podpisaniem.

Jest to o tyle ważne, że dokładny opis zdarzenia, w tym zachowania sprawcy, pozwoli organom ścigania na stwierdzenie, czy zawiera ono znamiona czynu zabronionego.

Dowody

Bezpośrednio po przyjęciu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, policja rozpocznie zbieranie dowodów na popełnienie przestępstwa zgwałcenia. Niezwłocznie skieruje osobę pokrzywdzoną na badania lekarskie, mające na celu zabezpieczenie próbek materiału genetycznego sprawcy. Oględziny ciała osoby pokrzywdzonej są jednym z najlepszych dowodów w sprawie o zgwałcenie.

Można też bezpośrednio po zdarzeniu, o ile pokrzywdzona jest w stanie, a jeszcze nie dokonała zgłoszenia na policji, udać się od razu na najbliższy SOR. Lekarz dyżurny zgłosi wtedy policji, że pojawiła się w szpitalu osoba pokrzywdzona przestępstwem zgwałcenia i że wymaga ona badania.

Badanie takie wykonuje się za pomocą tzw. pakietu kryminalistycznego.

Jak przebiega proces zbierania dowodów z pakietem kryminalistycznym

1

WYWIAD

- ustalenie, z jakich części ciała pobrać materiał dowodowy z DNA sprawcy
- zapytanie o czynności po zdarzeniu, np. zabiegi higieniczne, zmiana odzieży, ostatni dobrowolny kontakt seksualny

OGLĘDZINY CIAŁA

- wykonywanie oględzin etapami, by nie odsłaniać całego ciała naraz
- udokumentowanie obrażeń ciała w sprawozdaniach
- zaznaczenie lokalizacji obrażeń na schemacie sylwetki ludzkiej
- dokumentacja zdjęciowa tylko przeznaczonym do tego aparatem

2

3

ZABEZPIECZENIE ŚLADÓW BIOLOGICZNYCH

- wymazy z naturalnych otworów ciała
- wymazy z części ciała dotykanych / całowanych / lizanych przez sprawcę
- wyskrobiny spod paznokcia (każdego osobno)
- włosy wyczesane ze wzgórka łonowego
- włosy wyczesane z głowy, znalezione na ciele

ZABEZPIECZENIE DOWODÓW

- zabezpieczenie śladów oddzielnie w odpowiednio opisanych torebkach, zaklejenie i umieszczenie w pakiecie kryminalistycznym
- wypełnienie protokołu
- zaklejenie pakietu banderolami i przechowanie go w suchym i przewiewnym miejscu
- do pakietu nie dołączamy próbek krwi do toksykologii, ale należy je pobrać, jeśli wywiad sugeruje otrucie

4

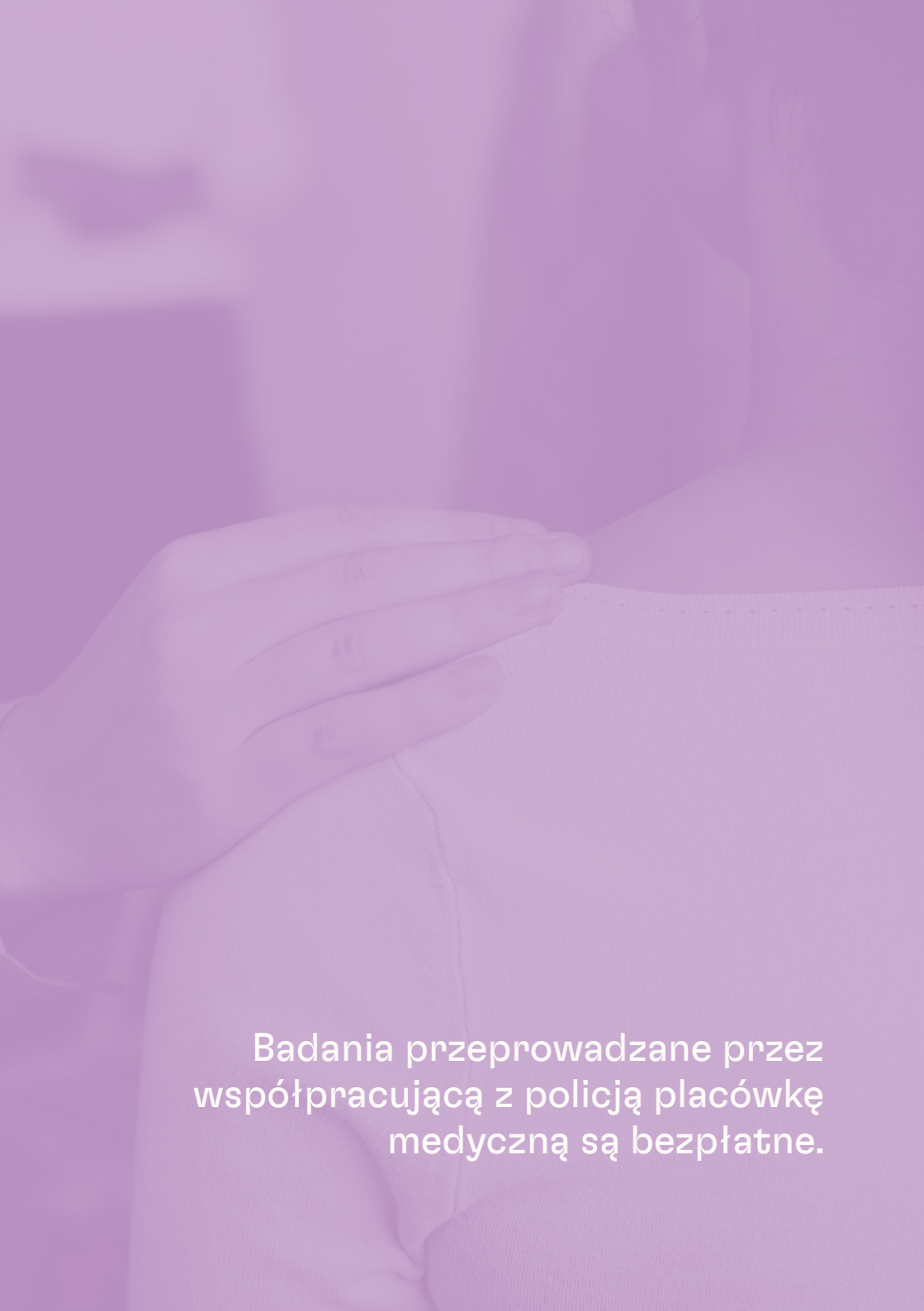
Idealnie z punktu widzenia zabezpieczenia dowodów jest dokonać zgłoszenia tuż po zdarzeniu, gdyż później materiał biologiczny i genetyczny ulega zniszczeniu i najistotniejszy dowód w sprawie będzie niedostępny. Nie zawsze jednak pokrzywdzona jest w stanie zrobić to w tak szybkim czasie. Dlatego też ważne jest, o ile będzie to możliwe, aby osoba pokrzywdzona nie myła się aż do chwili badania, nie prała ubrania i bielizny, w którą była ubrana w czasie czynu i zabezpieczyła ją przed jakąkolwiek ingerencją z zewnątrz (np. schowała ją do papierowego worka). Podobnie należy postąpić z pościelą, jeśli zdarzenie miało miejsce w łóżku.

Lekarze przeprowadzą badania ginekologiczne oraz badania zewnętrzne ciała, które mają na celu ustalenie, że doszło do stosunku, zebranie nasienia, sprawdzenie obrażeń ciała, m.in. czy osoba pokrzywdzona ma zadrapania, rany, obtarcia lub siniaki, czyli obrażenia charakterystyczne dla stosowania przemocy fizycznej.

Warto także, o ile to możliwe, nie sprzątać miejsca, w którym doszło do zgwałcenia i pozostawić je w takim samym stanie do momentu przeprowadzenia oględzin przez organy ścigania, ponieważ materiał biologiczny sprawcy może znajdować się również na pościeli, meblach, naczyniach (szklankach, talerzach, sztućcach), niedopałkach papierosów.

Lekarz przeprowadzający badanie powinien wydać odpowiednie zaświadczenie potwierdzające, że doszło do stosunku (waginalnego, analnego, oralnego), pobrać materiał genetyczny, dokonać innych niezbędnych badań. Taki dokument ma moc dowodową równą zaświadczeniu lekarza z placówki medycznej, do której osoba pokrzywdzona została skierowana przez policję.

Wniosek o zwrot poniesionych kosztów badania osoba pokrzywdzona może złożyć w każdym momencie postępowania. Należy jednak pamiętać, by mieć dokument potwierdzający, np. paragon, przelew z tytułem.

Badania przeprowadzane przez współpracującą z policją placówkę medyczną są bezpłatne.

Przesłuchanie osoby pokrzywdzonej

Przesłuchanie osoby pokrzywdzonej z założenia powinno odbyć się tylko raz, aby nie narażać osoby pokrzywdzonej na ponowne negatywne przeżycia i traumę.

Przeprowadza je sąd na posiedzeniu, w którym mają prawo wziąć udział jedynie wskazane przez przepisy osoby. Może być to prokurator, obrońca oskarżonego oraz pełnomocnik pokrzywdzonego, biegły psycholog.

Przesłuchanie osoby pokrzywdzonej nigdy nie odbywa się w obecności podejrzanego o przestępstwo.

Warto pamiętać, że osobie pokrzywdzonej przysługuje prawo do złożenia wniosku o wyznaczenie biegłego tej samej płci. Sąd może nie uwzględnić tego wniosku jedynie ze względu na dobro postępowania, które musi być rozumiane jako konieczność niezwłocznego podjęcia działań, gdy może dochodzić do niebezpieczeństwa utraty dowodów.

Przesłuchanie osoby pokrzywdzonej powinno odbyć się w ciągu 14 dni od wpłynięcia wniosku o przesłuchanie (gdy osoba pokrzywdzona wyrazi zgodę, możliwe jest wyznaczenie późniejszego terminu przesłuchania).

Przepisy nie wykluczają możliwości złożenia wniosku o wtórne przesłuchanie osoby pokrzywdzonej. Uprawnienie do złożenia wniosku o ponowne przesłuchanie posiada osoba pokrzywdzona oraz pozostałe strony postępowania (prokurator, oskarżony). Ocena, czy taki wniosek jest uzasadniony, pozostaje w gestii sądu.

Zakończenie postępowania przygotowawczego

1 Postępowanie przygotowawcze de facto rozpoczyna się już w momencie przyjęcia przez organy ścigania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa (tzw. czynności wstępne postępowania).

Funkcjonariusze policji, niezwłocznie po jego otrzymaniu, zawiadamiają o tym odpowiednie jednostki prokuratury. 2

3 Po zebraniu materiału dowodowego akta sprawy wraz z dowodami przesyłane są do prokuratora przydzielonego do sprawy.

Prokurator, po zapoznaniu się z całością zgromadzonych dowodów, podejmuje decyzje o dalszych losach sprawy oraz postawieniu zarzutów osobie podejrzewanej o popełnienie czynu, jeśli jej tożsamość została ustalona, i przesłuchaniu jej w takim charakterze. 4

Później prokurator może postąpić w jeden z opisanych poniżej sposobów:

Wariant nr 1

Jeśli prokurator uzna, że zebrany materiał dowodowy w sprawie jest kompletny, sporządza akt oskarżenia przeciwko sprawcy i kieruje wniosek o skazanie sprawcy na rozprawie bądź o jego skazanie bez rozpoznania na rozprawie. Osoba pokrzywdzona, jako strona postępowania, jest automatycznie informowana przez prokuraturę o wniesieniu aktu oskarżenia do sądu.

Doręcza się takiej osobie odpis postanowienia o wniesieniu aktu oskarżenia do sądu wraz z pouczeniami odnośnie możliwości zgłoszenia się do dalszego działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Uzyskanie statusu oskarżyciela posiłkowego zapewnia możliwość aktywnego udziału w postępowaniu sądowym u boku prokuratora. Oskarżycielowi posiłkowemu przysługują wszelkie uprawnienia procesowe przewidziane przez prawo dla strony – składanie nowych wniosków dowodowych, prawo do zadawania pytań przy przesłuchiwaniu np. świadków, prawo do złożenia wniosku co do wymiaru kary dla oskarżonego, wniosku o naprawienie szkody w trybie art. 46 Kodeksu karnego, a także najważniejsze – prawo do składania apelacji od wydanego przez sąd wyroku lub zażaleń na postanowienia wydane w trakcie rozpoznania sprawy, jeżeli nie będą satysfakcjonujące dla oskarżyciela posiłkowego. Brak zgłoszenia chęci działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego będzie skutkowało tym, że wyżej wymienione uprawnienia nie będą przysługiwały osobie pokrzywdzonej. Osoba pokrzywdzona będzie mogła uczestniczyć na rozprawach w charakterze publiczności.

Wniosek o dopuszczenie do udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego można złożyć do momentu odczytania przez sąd aktu oskarżenia na pierwszej rozprawie.

Art. 335 Kodeksu postępowania karnego przewiduje możliwość dołączenia wniosku o wydanie wyroku skazującego do aktu oskarżenia wraz z wnioskiem o orzeczenie, uzgodnionych kar na posiedzeniu z oskarżonym, o ile zostaną spełnione następujące warunki:

- okoliczności popełnienia przestępstwa,
- wina oskarżonego nie wzbudza wątpliwości,
- postawa oskarżonego pozwala na stwierdzenie, że cele postępowania zostaną osiągnięte.

Jeśli sąd pozytywnie rozpatrzy złożony przez prokuratora wyżej wymieniony wniosek, osoba pokrzywdzona zostanie powiadomiona o terminie posiedzenia, w którym ma prawo uczestniczyć (a także złożyć wniosek o dopuszczenie do udziału w charakterze oskarżyciela posiłkowego).

Warto wiedzieć, że osoba pokrzywdzona prawidłowo zawiadomiona o terminie posiedzenia, ma w tej sytuacji prawo do złożenia sprzeciwu, który będzie skutkował tym, że sąd nie uwzględni powyższego wniosku. Jeśli sąd nie uwzględni wniosku o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych kar, sprawa zostanie rozpoznana na rozprawie.

Wariant nr 2

Jeśli prokurator uzna, że zebrany materiał dowodowy w sprawie jest niekompletny i wymaga uzupełnienia, zwróci akta sprawy policji, aby poszukać nowych dowodów oraz dokonać innych, niezbędnych czynności (prokurator ma także możliwość samodzielnie podjąć takie działania). Często tak się dzieje, gdy podejrzany ma już na tym etapie swojego obrońcę i obaj zgłaszają nowe wnioski dowodowe. Osoba pokrzywdzona i jej pełnomocnik również takie wnioski mogą zgłaszać.

Wariant nr 3

Gdy prokurator stwierdzi, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie jest wystarczający do sporządzenia aktu oskarżenia, wyda postanowienie o umorzeniu postępowania. Na postanowienie o umorzeniu postępowania stronom przysługuje zażalenie. Zażalenie należy wnieść w nieprzekraczalnym terminie 7 dni od dnia doręczenia odpisu postanowienia o umorzeniu postępowania (osoba pokrzywdzona jako strona w postępowaniu otrzyma takie postanowienie zawsze, nie musi o to wnioskować). W uzasadnieniu zażalenia należy wskazać uchybienia, które miały miejsce w postępowaniu przygotowawczym i miały wpływ na wydane postanowienie o umorzeniu.

Najczęstsze błędy to:

- pominięcie niektórych dowodów przy rozpoznaniu,
- brak całościowego rozpoznania materiału dowodowego w sprawie,
- zaniechanie przeprowadzenia wnioskowanych dowodów.

Zażalenie wnosi się do sądu właściwego do rozpoznania sprawy za pośrednictwem prokuratora, który wydał postanowienie.

Osoba pokrzywdzona zostaje zawiadomiona o terminie rozpoznania sprawy z urzędu, ma możliwość uczestnictwa w posiedzeniu sądu oraz wypowiedzenia się na temat uchybień w postępowaniu przygotowawczym.

Jeżeli prokurator ponownie wyda postanowienie o umorzeniu śledztwa, postanowienie to podlega zaskarżeniu do prokuratora nadrzędnego.

W opisanej wyżej sytuacji, gdy zaskarżone po raz drugi postanowienie zostanie utrzymane w mocy przez prokuratora nadrzędnego, osoba pokrzywdzona ma możliwość wniesienia aktu oskarżenia bezpośrednio do sądu, jest to tzw. „subsydiarny akt oskarżenia". Akt oskarżenia należy wnieść w ciągu miesiąca od daty doręczenia odpisu postanowienia o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia przez prokuratora nadrzędnego. Należy pamiętać, że subsydiarny akt oskarżenia musi zostać sporządzony, podpisany i wniesiony przez prawnika - radcę prawnego lub adwokata. Osoba pokrzywdzona przestępstwem nie może tego zrobić samodzielnie. Może natomiast przed upływem wspomnianego miesięcznego terminu wnieść do sądu wniosek o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu, który w jej imieniu wniesie taki subsydiarny akt oskarżenia.

Postępowanie sądowe

1 **Pierwszym krokiem, jaki podejmie sąd, jeszcze przed wyznaczeniem terminu rozprawy, będzie zbadanie, czy złożony przez prokuratora akt oskarżenia z wnioskiem o skazanie spełnia określone prawem wymogi formalne.**

Jeśli pismo nie ma żadnych braków, sąd wydaje zarządzenie o wyznaczeniu terminu rozprawy, o którym powiadamia wszystkie strony postępowania. Warto jeszcze raz przypomnieć, że przed odczytaniem aktu oskarżenia na pierwszym terminie rozprawy, osoba pokrzywdzona ma ostatnią szansę na złożenie wniosku (nawet ustnego do protokołu) o dopuszczenie do udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Art. 338 Kodeksu postępowania karnego przyznaje oskarżonemu, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat, prawo do wniesienia wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie określonej kary bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, a także wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu, pod warunkiem że wniosek ten zostanie złożony do momentu doręczenia oskarżonemu zawiadomienia o wyznaczonym terminie pierwszej rozprawy.

Osoba pokrzywdzona lub oskarżyciel posiłkowy może brać udział w postępowaniu sądowym samodzielnie. Jeżeli jednak chce skorzystać z pomocy prawnej, a nie ma pieniędzy, by pokryć wynagrodzenie pełnomocnika z wyboru, a także na pokrycie kosztów postępowania, ustawodawca przewidział instytucję pełnomocnika z urzędu oraz instytucję zwolnienia z ponoszenia kosztów sądowych. Oznacza to, że osoba pokrzywdzona ma prawo zgłosić sądowi wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu wraz z wnioskiem o zwolnienie z kosztów sądowych (wyżej

wymienione wnioski można także złożyć osobno) na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie. Do wniosku można dołączyć oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o swoim stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, które w miarę możliwości powinny być potwierdzone odpowiednimi dokumentami. Dokumenty mają na celu wykazanie, że osoby pokrzywdzonej nie stać na opłacenie wynagrodzenia pełnomocnika oraz kosztów postępowania bez uszczerbku dla siebie i rodziny. Na postanowienie sądu odmawiające ustanowienia prawnika z urzędu lub jego odwołanie przysługuje zażalenie. Zażalenie wnosi się w terminie tygodnia od dnia doręczenia (lub ogłoszenia) postanowienia o odmowie do sądu, który wydał to postanowienie.

2 Rozprawa rozpoczyna się od wywołania sprawy. Następnie sąd sprawdza kto jest obecny na rozprawie, sprawdza obecność osób wezwanych (świadków, biegłych itp.).

3 Kolejnym etapem jest odczytanie aktu oskarżenia.

4 Następnie prawo do złożenia wyjaśnień przysługuje osobie oskarżonej. Warto wiedzieć, że osoba oskarżona ma prawo odmówić składania wyjaśnień (jest to jej prawo, a nie obowiązek) i odpowiedzi na pytania. Jeśli się zdecyduje na ich składanie, to w swojej obronie może nawet kłamać i nie będzie to uważane za przestępstwo (w odróżnieniu od świadków oraz osoby pokrzywdzonej, którzy są zobowiązani zeznawać prawdę pod groźbą odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania).

5 **Później sąd przechodzi do przeprowadzenia zawnioskowanych dowodów. To właśnie wtedy są przesłuchiwani wezwani świadkowie oraz strony postępowania. Osoba pokrzywdzona także może ponownie złożyć zeznania.**

Co do zasady, oskarżony ma prawo być obecny przy wszystkich czynnościach postępowania dowodowego. Jednak art. 390 § 2 Kodeksu postępowania karnego wprowadza wyjątek od tej zasady: „w wyjątkowych wypadkach, gdy należy się obawiać, że obecność oskarżonego mogłaby oddziaływać krępująco na wyjaśnienia współoskarżonego albo na zeznania świadka lub biegłego, przewodniczący może zarządzić, aby na czas przesłuchania danej osoby oskarżony opuścił salę sądową". Oznacza to, że gdy osoba pokrzywdzona czuje się niezręcznie, niekomfortowo w obecności oskarżonego, czy też dostaje ataków lęku i nie może mówić w jego obecności, może zwrócić się do sądu z wnioskiem o nakazanie oskarżonemu opuszczenie sali na czas jej przesłuchania.

Jeśli chodzi o przesłuchanie oskarżonego, do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania na rozprawie głównej, ma on możliwość złożenia wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego (jeśli oskarżonemu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności). Sąd nie uwzględni tego wniosku, jeśli prokurator lub osoba pokrzywdzona zgłosi sprzeciw.

6 **Po zakończeniu przesłuchiwania świadków, stron procesowych oraz po przeprowadzeniu pozostałych dowodów, sąd zamyka przewód sądowy.**

Postępowanie odwoławcze

Wydany przez sąd wyrok może zaskarżyć każda ze stron procesowych, która uważa, że wydany wyrok jest niesłuszny lub wydany został z naruszeniem prawa (procesowego lub materialnego). Czynność zaskarżenia polega na złożeniu w terminie 7 dni od dnia ustnego ogłoszenia wyroku, wniosku o sporządzenie i doręczenie jego pisemnego uzasadnienia.

Od dnia doręczenia przez sądu uzasadnienia biegnie 14-dniowy termin na wniesienie apelacji. Złożenie apelacji po przekroczeniu wyżej wskazanego terminu spowoduje, że zostanie ona przez sąd odrzucona. Apelację wnosi się do sądu II instancji za pośrednictwem sądu I instancji, który wydał zaskarżany wyrok.

Sprawy o zgwałcenie rozpoznawane są w pierwszej instancji przez Sądy Rejonowe.

Sąd odwoławczy po rozpoznaniu sprawy, w której strony procesowe mają prawo wziąć udział, wyda wyrok, w którym może:

- utrzymać w mocy wyrok wydany przez sąd I instancji,
- zmienić w całości lub w części wyrok wydany przez sąd I instancji i orzec w sprawie,
- uchylić wyrok wydany przez sąd I instancji w całości lub w części i przekazać go sądowi I instancji do ponownego rozpoznania (tylko wtedy, gdy w toku postępowania przed sądem I instancji miały miejsce rażące błędy proceduralne, których sąd II instancji nie będzie sam mógł naprawić).

Odszkodowanie i zadośćuczynienie za zgwałcenie

Mimo że głównym celem postępowania karnego jest jak najszybsze pociągnięcie sprawcy przestępstwa do odpowiedzialności, ustawodawca w art. 46 Kodeksu karnego przewidział dodatkowo możliwość dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia już w trakcie procesu karnego, bez konieczności inicjowania nowego postępowania przed sądem cywilnym.

Należy podkreślić, że pojęcia odszkodowania i zadośćuczynienia nie są tożsame. Są to dwie odrębne instytucje, mimo że obie zmierzają do naprawy szkód wyrządzonych osobie pokrzywdzonej. Odszkodowanie ma zastosowanie do szkód majątkowych, których doznała osoba pokrzywdzona wskutek przestępstwa.

Przykład

Szkoda majątkowa może dotyczyć osoby pokrzywdzonej (koszty ponoszone na zakup leków, koszty leczenia) lub majątku osoby pokrzywdzonej (koszty naprawy samochodu, koszty naprawy lub kupna rzeczy, które uległy zniszczeniu). Ważne, by osoba pokrzywdzona udokumentowała wysokość poniesionej szkody – zachowała paragony, faktury, zaświadczenia lekarskie. Natomiast zadośćuczynienie jest rekompensatą szkody niemajątkowej. Szkoda niemajątkowa jest znacznie trudniejsza do zdefiniowania, ponieważ chodzi tu o cierpienie fizyczne i psychiczne, ból, traumę, krzywdę, jakich doznała osoba pokrzywdzona wskutek przestępstwa.

Przykład

Cierpienie fizyczne i psychiczne jest niezwykle trudne do wycenienia, dlatego też wysokość kwoty należnej tytułem zadośćuczynienia ustala się głównie poprzez przeprowadzenie dowodów z opinii biegłych, zeznań świadków.

Wniosek o naprawienie szkody majątkowej lub/i wniosek o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę może złożyć oskarżyciel posiłkowy aż do momentu zakończenia pierwszego przesłuchania osoby pokrzywdzonej na rozprawie.

Brak złożenia takiego wniosku nie zamyka osobie pokrzywdzonej drogi do uzyskania odszkodowania lub/i zadośćuczynienia, ponieważ powództwo o odszkodowanie lub/i zadośćuczynienie można wytoczyć także przed sąd cywilny. Wówczas sąd będzie związany ustaleniami poczynionymi przez sąd w postępowaniu karnym.

Doświadczyłaś przemocy?
Feminoteka może Ci pomóc!

INFOLINIA
888 88 33 88

aktualne godziny sprawdź na stronie feminoteka.pl

MAIL
pomoc@feminoteka.pl

CZATBOTKA VICTORIA
+48 602 882 844 WhatsApp

24 h / 7 dni w tygodniu

napisz dowolną wiadomość,
a czatbotka Cię pokieruje

SAFE YOU

darmowa aplikacja dla kobiet

safeyouapp_poland

feminoteka.pl

FundacjaFeminoteka

fundacjafeminoteka

Wesprzyj nas darowizną:
feminoteka.pl/wesprzyj
KRS: 0000242885